

GIÀ NHƯ CHÚA TRỊNH GIANG CÓ MỘT CHÚT SÁNG SUỐT THÌ ...

□ NHÂN TÂM

Nếu như ở miền Trung có Hội An thì ở miền Bắc có Phố Hiến. Có điều là hai nơi này, qua cuộc "biển đầu - đầu biển" đã khác nhau lắm rồi. Hội An thì ngày xưa là "Cửa mở" cho việc giao thương giữa ta với nước ngoài, và bây giờ cái khu phố cổ nổi tiếng này vẫn "lọt mắt xanh" các nhà khoa học và khách du lịch trong nước và quốc tế. Còn Phố Hiến - một trong những thương cảng lớn ngày xưa (Thứ nhất Kinh Kỳ, thứ nhì Phố Hiến) thì sao? Xin mời đọc giả - đọc đoạn trích sau đây trong bài bút ký của ông Học Phi, đăng trên báo Văn nghệ của Hội nhà văn Việt Nam, số 24 năm 1991: "Phố Hiến đã có từ thời Thượng cổ, là một trong ba cửa biển lớn của miền Nam nước ta. Từ thời Lý, Trần, các nhà buôn Nhật Bản và Trung Quốc đã vào đây buôn bán. Nhưng chỉ mãi đến thế kỷ XVII, sau khi Co-rít-stốp Cồ-lông phát hiện ra Châu Mỹ (1492) và sáu năm sau (1498), Vát-cô Đờ Ga-ma phát hiện ra Châu Á, tạo ra con đường giao lưu giữa các châu đại dương, các nhà buôn phương Tây mới lần lượt đến Phố Hiến. Đầu tiên là người Bồ Đào Nha rồi Tây Ban Nha, rồi đến người Hà Lan, người Anh và người Pháp. Họ lập thương điểm ở đây. Từ đó Phố Hiến trở thành một thương cảng lớn, có nhà lầu nguy nga, có phố xá rộng rãi, trên bến dưới thuyền tấp nập. Đó là thời kỳ thịnh vượng, sầm uất nhất của Phố Hiến. Nhưng rồi việc làm ăn gặp nhiều khó khăn do quan hệ giữa triều đình và các nhà buôn nước ngoài mỗi ngày một xấu đi. Chúa Trịnh tức áy là Trịnh Giang vốn không ưa gì người nước ngoài, thường kiểm chuyện với họ. Một lần, do có chuyện không bằng lòng một nhà buôn Anh, Trịnh Giang đã đuổi họ lấy cớ là họ phạm luật triều đình. Rồi đuổi luôn cả các nhà buôn phương Tây. Ít lâu sau, người Tàu và người Nhật cũng bỏ đi nốt. Từ đấy Phố Hiến tàn lụi dần để vĩnh viễn đi vào lịch sử. Khi tôi đã biết, thì ở đây còn vài nền nhà gạch cổ và một mảng tường cũ khá kiên cố của những dinh thự và những thương điểm xưa, nhưng đến nay thì không còn dấu vết gì nữa".

Đọc đoạn trên, tôi nghĩ rằng nếu chúa Trịnh Giang có một chút sáng suốt trong đầu óc thì đầu tôi nông nổi ấy. Xem sử cũ thì thấy không chỉ thời Lý, Trần, Lê, ông cha ta đã tỏ ra sáng suốt trong việc giao hiếu với người nước ngoài, mà cả thời Nguyễn, cụ thể là dưới triều Minh Mạng, Tự Đức, Thành Thái, cũng có những danh sĩ có tầm nhìn xa thấy rộng như Nguyễn Trường Tộ, Nguyễn Lộ Trạch, với những bản điều trần, những kế sách nổi tiếng có ý nghĩa lớn về chính trị, kinh tế, ngoại giao, trong đó có việc mở rộng bang giao với các nước phương Tây mà cho tới bây giờ, giá trị của nó vẫn không mất đi, vẫn giúp cho người đời sau thấy rằng "không ôn cố thì khó mà tri tân". Cùng với ông Học Phi "ôn cố", chúng tôi chỉ muốn có một đề nghị: nước ta có mấy ngàn cây số bờ biển, với những cửa biển lớn, những bãi tắm đẹp, và có những hòn đảo quý như Côn Đảo, Phú Quốc. Trong việc xây dựng cơ sở hạ tầng, khôi phục và phát triển kinh tế, đề nghị hết sức quan tâm đầu tư, khai thác tiềm năng "tài nguyên trời cho" ấy, với tầm nhìn xa hơn tầm nhìn xa của người xưa. Có lần chúng tôi đã đề nghị nên có một cơ chế riêng cho Côn Đảo (chứ không nên ghép vào với Vũng Tàu) thì mới mong thay đổi được bộ mặt của nó, bây giờ xin nhắc lại những mong có thể cứu xét.

Trở lại với chúa Trịnh Giang, một lần nữa xin nói: nếu ông không vương cái thói thủ cựu thiển cận của đám hủ nho thì có lẽ Phố Hiến bây giờ là "điểm hẹn" đáng giá của khách du lịch khắp nơi!

NT.